ΕΣΤΙΑ
Είδος: Εφημερίδα / Κύρια
Ημερομηνία: Σάββατο, 09-01-2010
Σελίδα: 8
Μέγεθος: 1953 cm ²
Μέση κυκλοφορία: 2540
Επικοινωνία εντύπου: (210) 3220.481
Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ: ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ένας άλλος Καβάφης

Ο γνωστός Ιστορικός, φιλόλογος και λόγιος κ. **Σαράντος Ι. Καργάκος**, τακτικός συνεργάτης της «Εστίας» και έγκριτος φίλος, άκαμπτος έργάτης τοῦ μολυβιοῦ καὶ τοῦ χαρτιοῦ (τά δποῖα καὶ μόνα χρησιμοποιεῖ δταν γράφη) προσφέρει ἤδη στούς ἀναγνώστες ἕναν νέο καρπό τῶν κόπων του. Πρόκειται γιά τό βιβλίο: **Κ. Π. Καβάφης. Ἡ νεότερη αἰγυπτιακή Σφίγγα** (ἐκδ. **Ἀρμός**, σελ. 326, εὐρώ 18). Ὅπως ὁ ἴδιος τονίζει στήν Εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου, «Τό βιβλίο αὐτό ἤταν περίπου ἕτοιμο νά κυκλοφορηθεῖ τό 2003, χρονιά κατά τήν ὁποία συμπλήρώθηκαν 140 χρόνια ἀπό τή γέννηση καί 70 ἀπό τό θάνατο τοῦ ποιητῆ». Ἐν τούτοις, δέν εἶδε τότε τό φῶς τῆς ^^μοσιότητος, καθώς ἄλλες μεγάλες ἐργασίες τοῦ συγγραφέως γιά τήν Ἱστορία τῶν Ἀχραίων Ἀθηνῶν (3 τόμοι) καί τῆς Ἀχραίας Σπάρτης (2 τόμοι), ἀλλά καί ἄλλες πολλές μικρότερες σέ ἔκταση ὄχι ὄμως καί σέ κόπο, ἐνυριάρχησαν στήν προσπάθειά του. Καί ὁ Καβάφης ἀνέμενε ὑπομονητικά. Τώρα ἔχομε στά χέρια μας τό βιβλίο, ἀποτέλεσμα πολλῶν ἐρευνητικῶν προσπαθειῶν καί φιλολογικοῦ κόπου.

Ἐκεῖνος πού θά σπεύσῃ νά τό προσεγγίσῃ μέ τήν σκέψη «Α! Ἐνα ἀκόμη βιβλίο γιά τόν Καβάφη», θά ἔχῃ κάμει μεγάλο λάθος. Ὁ κ. Καργάκος δέν ἀναπαράγει τά δσα συχνά λέγονται καί γράφονται γιά τόν μεγάλο Ἀλεξανδρινό ποιητή. Ἐπεχείρησε μιά νέα θεώρηση ἐκ τοῦ μηδενός, μέ βάση αὐτήν τήν φορά ἀποκλειστικῶς τήν ποίηση τοῦ ἀνδρός καί δευτερευόντως τό δικό του ἐντυπωσιακό γιά τόν ποιητή. Τό φιλολογικό καί ἀνθρωπιστικό ἐνστικτο τοῦ συγγραφέως ἐπιτρέπει αὐτήν τήν προσέγγιση. Καί τά πορίσματα ποῦ προσφέρει στόν ἀναγνώστη εἶναι ἐξαιρετικά πειστικά καί ἐνδιαιφέροντα.

Τό βασικό ἐπιχείρημα τοῦ κ. Καργάκου, δεινοῦ γνώστου τοῦ ἀρχαίου λόγου, εἶναι ὅτι ὁ Καβάφης ἀποτελεῖ τήν κορύφωση τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς ποιήσεως. Καί τοῦτο ὄχι ἁπλῶς μέ τήν ἔννοια τῆς κατεγωγῆς του, ἀλλά διότι κατά τήν γνώμη του ὁ Καβάφης ἀνῆκε εἰλικρινῶς καί οὐσιωδῶς στό Ἀλεξανδρινούς. Τά ποιήματά του ἀνέπτυξε ἐντασιόμενα σέ μιά μετάφραση τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας ἴσως ὅτι ἤταν δυνατόν νά ξεγελάσουν κάποιον φιλόλογο περί τοῦ χώρου καί τοῦ γνησίου τῆς δημιουργίας των. Ὅπως τονίζει «*ὁ μεγάλος Ἀλεξανδρινός ἠμφανίστηκε ὄχι στά χρόνια τῶν Λαγιδῶν ἀλλά στά χρόνια τῶν Χεδιβῶν*». Ὁ Ἑλληνιστικός κόσμος εἶναι τό πεδίο δράσεως καί αἰσθητικῆς κατεξώσεως τοῦ Καβάφη. Ἡ θεατρικότητα πολλῶν ποιημάτων του δέν ἀτέχει ἀπό τήν σκηνοθεσία τῶν γλυπτικῶν ἔργων τῆς Ἑλληνιστικῆς Ἐποχῆς, ὅπου ἀκόμη καί τό συναισθημα ἀποτυπώνεται μέ ὑπερβολή.

Πέρα ὅμως ἀπό αὐτήν τήν «εἰδολογική» ἀποτίμηση τῆς ποιήσεως τοῦ Καβάφη, ποῦ θεμελιώνεται μέ τήν μελέτη τῆς θεματολογίας του καί μέ τήν ἰδιαίτερη ἀνάδειξη τοῦ μεῖζονος ἐκτός Ἑλλάδος Ἑλληνισμοῦ, ὁ συγγραφεύς παρατηρεῖ ὅτι ὁ Καβάφης πρέπει νά προσεγγίζεται καί ὡς προβληματική προσωπικότης, εὐρισκομένη στά ὅρια τῆς μανιοκαταθλιπτικῆς ψυχώσεως ἀλλά χωρίς νά ἀνήρη σέ αὐτό τό ψυχικό σύνδρομο. Ὁ Καβάφης δέν ἤταν ἀσθενής ἀλλά στά ὅρια τῆς ἀσθενείας. Καί ἄν εἶχε δεχθῆ ποτέ νά κάμη ψυχανάλυση, κατά τόν κ. Καργάκο, ἴσως θά εἶχε διαγνωσθῆ σέ αὐτόν ἀνεπλύποτο οἰδιποδάειο σύνδρομο καί λανθάνουσα αἰμομειγκτική τάσις πρός τήν μητέρα του. Ἡ γοητευτική Χαρίκλεια Καβάφη ἐπηρέασε καθοριστικά τόν γιό της καί ἐσφράγισε τήν ζωή του. Ἡ παρουσία της ἀπέκλεισε γι αὐτόν προφανῶς κάθε ἀπόπειρα ἐρωτικοῦ σαρτήματος πρός τό ἀντίθετο φύλο καί ὁδήγησε ὁλόκληρη τήν ποιητική μονομέρεια τοῦ Καβάφη. Ἡ γυναίκα ἀπουσιάζει ἀπό τόν κόσμο του, πλήν μερικῶν μορφῶν ὅπως ἡ Ἄννα Κομνηνή, ἡ Ἄννα Λαλασσηνή, ἡ Κρατησίκλεια. Ἀλλά αὐτές οἱ μορφές εἶναι ὑπερανθρωποειδεῖς καί ὁ ποιητής τίς θεωμᾶζει ἔτσι ὅπως τίς παρουσιάζει γιά τά «ἀνδροστρεπῆ» χαρίσματά τους. Ὁ ἴδιος ἐχαρακτήρισε τήν ἀπουσία τῆς Γυναίκας ἀπό τήν τέχνη του ὡς συνειδητή ἐπιλογή γιά νά διεπιστωθῆ ἐάν εἶναι δυνατόν «*νά γίνη Τέχνη ἀπό τήν δποία λείπει τελείως ἡ Γυναίκα*».

Στήν θεατρικότητα ἐστιάζεται περισσότερο ὁ κ. Καργάκος προκειμένου περί τοῦ περιβάλλοντος ἐντός τοῦ δποίου ἔδρασε ὁ Καβάφης. Ἡ θεατρικότης αὐτή ἐχαρακτήριζε καί τήν κατοικία του καί τίς διειλέξεις του ποῦ ἔδινε μέ ἀντοκείμενο τήν Βυζαντινή κυρίως Ἱστορία, τήν ἐπιμελημένη μέχρις ἐκζητήσεως ἐμφάνισή του, τόν λόγο του ποῦ διατηροῦσε ἑνωνειδήτως κάποιες ἰδιότυπες κωνσταντινουπολίτικες ἐκφράσεις, ἀλλά καί τήν ἴδια τήν ποίησή του. Ἡ θεατρικότητα τοῦ Καβάφη εἶχε ταυτοχρόνως τό πάθος τῆς προβολῆς καί διαφήσεως, ἀλλά ἰσχυρίζετο ὅτι τοῦ ἀρκοῦσε τό «πρῶτο σκαλί». Στήν περιπατητική διεκδικοῦσε τό ἀνώτατο, τό ἔσχατο, ἀλλά ἡ ἔμφυτη δειλία καί ἐπιφυλακτικότης του δέν τοῦ ἐπέτρεπε νά διεκδικήση αὐτήν τήν κορυφαία θέση ποῦ ἐπιθυμοῦσε.

Τό πλέον ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τῆς μελέτης τοῦ κ. Καργάκου εἶναι ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ὁ Καβάφης δέν ἤταν πράγματι ὁμοφυλόφιλος ἤ ἄν αὐτό συνέβαινε, ἤταν μᾶλλον λανθάνων ὁμοφυλόφιλος, κατά φαντασίαν. Τότε ὅμως, πῶς δικαιολογεῖται ὅλη ἡ σκοτεινή ἀτμόσφαιρα τῶν ποιημάτων του ποῦ θεωροῦνται ὅτι ἐκφράζουν αὐτήν τήν ταση τοῦ; Κατά τόν κ. Καργάκο, τό πρόβλημα τοῦ Καβάφη ἤταν μᾶλλον ὁ ἀδιφυμός στό ὀνόματι μια ἤβαλε σέ παρακαθηπογόνες οὐσίες. Αὐτή ἡ νέα ἄποψη θεμελιόνεται ἄρματα μέ παρατηθέμενους στίχους ἀπό πολλά ποιήματα. Ἡ σημερινή κακωνία γνωρίζει καί ἔχει ἐξοικειωθῆ μέ τήν ἔκφραση τῆς ὁμοφυλοφιλίας, ἀλλά οἱ σκοτεινές σταγμές τοῦ Καβάφη δέν μπαίζουν καθόλου πρός κάθε ἔκφραση αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς. Ἀντιθέτως ὁ παραλληρηματικός τόνος τῆς ποιήσεώς του, οἱ διστεγνοί του ὅπως ἐκφράζονται σέ πολλά ποιήματα, τό σκοτεινό περιβάλλον ἀντικατοπτρίζουν ἐνδεχομένως τούς χώρους στούς ὁποίους κατέγεγκε γιά νά ἀναζητήση τά καρκωπικά, εἴτε χαοίς εἴτε καί ὅπιο ἤ κοκαΐνη, τίς οἴδε; Καί οἱ ἐνοχές καί ἡ αἴσθησις τῆς ταπεινώσεως καί τοῦ «ξενικαλίσματος» συνάδουν περισσότερο πρός τόν ἤθικό πρός τά καρκωπικά παρά πρός τίς ὁμοφυλοφιλικές σχέσεις, οἱ ὁποῖες στήν Αἴγυπτο τῶν Χεδιβῶν ἀτωσδήποτε ἤταν περισσότερο ἀπενοχοποιημένες παρ' ὅτι στήν Εὐρώπη ποῦ διατηροῦσε ἀκόμη τήν Βικτωριανή ἤθικη.

Ὅποιες καί ἄν ἤταν τά προβλήματα τῆς προσωπικότητος τοῦ Καβάφη, ὁ κ. Καργάκος διεκηρύσσει ὅτι ἡ ποίησίς του ὑπῆρξε πολύ σημαντική, μεγάλη. Ὁ χρόνος ἔχει καθιερώσει αὐτήν, ἐνῶ ὑπάρχουν ἀκόμη πολλά περιθώρια γιά τήν μελέτη της. Ὁ χῶρος δέν ἐπιτρέπει νά ἐκτεθοῦμε καί στά πολύ ἐνδιαφέροντα ποῦ περιλαμβάνει τό βιβλίο γιά τήν «ἱστορική» ποίηση τοῦ Καβάφη καί τήν μετάθεση στόν ἱστορικό χρόνο τῆς προσωπικῆς πραγματικότητος τοῦ ποιητῆ. Ἴσως αὐτό ὅμως τελικά νά εἶναι τό στοιχεῖο τῆς μεγάλης γοητείας του.

Ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Χίτλερ

Προσφάτως ἐκυκλοφόρησε ἕνα νέο βιβλίο τοῦ γνωστοῦ Βρετανοῦ Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου καί Ἱστορικοῦ κ. **Mark Mazower**, πού μᾶς εἶναι περισσότερο γνωστός ἀπό τίς μονογραφίες του περί τῆς Ἑλλάδος κατά τόν Μεσοπόλεμο καί τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρόκειται γιά τό βιβλίο ὑπό τόν τίτλο: **Ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Χίτλερ: Ναζιστική ἐξουσία στήν κατοχική Εὐρώπη** (μτφρ. **Κώστας Κουμπένος**, ἐκδ. **Ἀλεξάνδρεια**, σελ. 726, δεμένο, εὐρώ 43,98).

Ὁ συγγραφεύς ἐγεννήθη στήν Βρετανία τό 1958 καί ἐσπούδασε ἀπό Πανεπιστήμιο τῆς Ὀξφόρδης, ἀπό τό ὁποῖο ἔλαβε τό πτυχίο του στήν Κλασική Φιλολογία καί Φιλοσοφία κατά τό 1981 καί τό διδακτορικό του δίπλωμα στήν Ἱστορία κατά τό 1988. Ἔλαβε ἐπίσης πτυχίο μεταπτυχιακῶν σπουδῶν (MA) ἐπί τῶν Διεθνῶν Σχέσεων ἀπό τό ἀμεριανικό Πανεπιστήμιο Johns Hopkins (1983). Σήμερα εἶναι Καθηγητής τῆς Ἱστορίας στό Πανεπιστήμιο Κολούμπια τῆς Νέας Ὑόρκης. Προηγουμένως ἐδίδαξε ὑπό ποικίλες ἰδιότητες στά Πανεπιστήμια Birkbeck, τοῦ Λονδίνου, τοῦ Ἄσσεξ, καθώς καί στό Πανεπιστήμιο Πρίνστον. Παραλλήλως πρός τήν ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία του ἀρθρογραφεῖ τακτικά σε ἐφημερίδες τῆς Βρετανίας, ὅπως ὁ «Independent», ἤ τῶν ΗΠΑ, ὅπως οἱ «Financial Times». Τό βάρος της μέχρι σήμερα ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης του ἔχει ἐστιασθῆ στήν Ἑλλάδα. Ἔχει γράψει τά βιβλία: **Greece and the Inter-War Economic Crisis** (1992, ἑλλ. μτφρ. **Ἡ Ἑλλάδα καί ἡ οἰκονομική κρίση τοῦ Μεσοπολέμου**, *ἐκδ. Μαρφωπικό Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, 2002*), **Inside Hitler's Greece: The experience of occupation 1941-44** (1993, ἑλλ. μτφρ. **Στήν Ἑλλάδα τοῦ Χίτλερ**, ἐκδ. *Ἀλεξάνδρεια* 1994), **Dark Continent: Europe's Twentieth Century** (1998, ἑλλ. μτφρ. **Σκοτεινή Ἤπειρος**, ἐκδ. *Ἀλεξάνδρεια* 2001), **The Balkans: A short History** (2000, ἑλλ. μτφρ. **Τά Βαλκάνια**, ἐκδ. *Πατάκης* 2002), **After the war was over: Reconstructing the family, Nation and State in Greece, 1943-60** (2000, συλλογ. ἔργασία, ἑλλ. μτφρ. **Μετά τόν Πόλεμο,** ἐκδ. *Ἀλεξάνδρεια* 2003), **Salonica, City of Ghosts** (2004, ἑλλ. μτφρ. **Θεσσαλονίκη, Πόλη τῶν Φαντασμάτων**, ἐκδ. *Ἀλεξάνδρεια* 2006).

Ὅπως καθίσταται εὐκόλως ἀντιληπτό, ὁ Βρετανός ἱστορικός ἔχει ἐσπάσει τήν ἔρευνά του στήν πατρίδα μας, μέ ἐξαιρετικά ἐνδιαφέροντα πορίσματα μελέτης. Σέ ὅλα τά ἔργα του εἶναι ἔντονη ἡ ἀναχώληκης μέ τό ζήτημα τῆς ἐκφρασεῶς δυνάμεων εἴτε μεταξύ κρατῶν εἴτε μεταξύ κομμάτων ἐντός τοῦ αὐτοῦ κράτους εἴτε μεταξύ ἄλλων φορέων ἰσχύος. Ἐπί τοῦ αὐτοῦ περίπου ζητήματος ἐστιάζεται καί τό νέο βιβλίο τοῦ Καθηγητοῦ Mazower. Στό βιβλίο του **Σκοτεινή Ἤπειρος** εἶχε ὑποστηριξεῖ ὅτι ἡ ἐπικράτησις τῆς δημοκρατίας καί τοῦ κοινοβουλευτικοῦ φυελευθέρου καθεστῶτος στήν Εὐρώπη δέν ἀπετέλεσε ἀναγκαιότητα τῶν ἐξελίξεων ἀλλά τυχαία πολιτική συνέπεια καί σύμπτωση ἀντιλήψεων καί ἐπιθυμιῶν μεταξύ ἡγετῶν καί λαῶν τῆς Ἠπείρου. Στό νέο βιβλίο: **Ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Χίτλερ** καταδεικνύει ἐπί τῇ βάσει σοβαρᾶς ἐρεύνης καί ἐπιχειρημάτων τήν ὅλη ἰδεολογία ποῦ ἐκρύπτετο πίσω ἀπό τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ἀπό γερμανικῆς πλευρᾶς καί ὑποστηρίζει ὅτι τό νεωτέρο αὐτῆς τῆς ἰδέας καί οἱ συνέπειες τοῦ Πολέμου, κυρίως ὁ ὀρχασμός τῆς Εὐρώπης σε ἐλεύθερη Δυτική καί σε δοφυρόφο τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως Ἀναπολή, ἐσήμανε τό τέλος τῆς κυριαρχίας τῆς Εὐρώπης ἐπί τοῦ παγκοσμίου γίγνεσθαι, καθώς ἀφέθη ἐλεύθερο τό πεδίο γιά τήν εἰσβολή στήν εὐρωπαϊκή χερσαιοτικότητα τόσο τῶν ΗΠΑ ὅσο καί τῆς ΕΣΣΔ. Θά ἤταν δυνατόν τά δύο βιβλία νά θεωρηθοῦν ὡς μέρη τῆς αὐτῆς ἐπιστημονικῆς θεωρήσεως τῆς συγχρόνου Εὐρωπαϊκῆς Ἱστορίας καί ὡς μιά ἀπότερα ἐρμηνείας τοῦ σημερινοῦ κόσμου μας.

Στό νέο βιβλίο, πού μᾶς ἀπασχολεῖ σήμερα, ὁ συγγραφεύς ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Χίτλερ ἐπεχείρησε νά θεμελιώση Γερμανική Αὐτοκρατορία (Ράιχ) μέ μεγάλη ταχύτητα καί μέ διαδοχικές ποῦ θά ἐξηφανίζεν στήν Γερμανία ὄχι μόνον τόν ἀπαραίτητο «ζωτικό χῶρο», ἀλλά καί τίς ἀναγκαῖες πρώτες ὕλες γιά τήν ἀνθηση τῆς καί ἀνάδειξή της σε παγκόσμια δύναμη καί γενικό φυθμιστή τῆς τύχης τῆς ἠπείρου. Τό ὅρομα τῆς ἐθνικῆς ἀνιδιοχεγνώσεως καί τῆς ἐθνικῆς ὁλοκληρώσεως τῆς Γερμανίας καί τοῦ Γερμανικοῦ Λαοῦ ἀποτελοῦσε τήν τελική ἔκφραση τῶν ἀντιλήψεων τοῦ 19ου αἰῶνος πού εἶχαν ὁδηγήσει διαδοχικά στήν γερμανική ἑνοποίηση καί τήν Αὐτοκρατορία τῆς περιόδου 1871-1918. Μετά τήν ἥττα τοῦ 1918 καί τήν Συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ Γερμανία ἐκλήθη νά ἐπεξεράση τήν νέα κατάσταση καί νά ἀνακαταλάβη τήν θέση της στήν παγκόσμιο σκηνή. Τό γεγονός ὅμως ὅτι τό ὅρομα τῆς ἀνοροθύσεως ἀνέλαβε νά ὁλοποιήση ὁ Χίτλερ καί μάλιστα διά τοῦ ἰδεολογικοῦ δημιουργήματός του, τοῦ Ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ Κόμματος, ἐδημιούργησε πολλά προβλήματα. Καί τοῦτο διότι ἡ ὁλοπόιησις τοῦ ὁράματος ἀνετέθη σε μεμυημένα πωπάν καί σπενῶν συνεργατῶν τοῦ Χίτλερ. Ἐντός σπανῶν ἀλπιῶν πολιτικῆς προκπτπῆς πού ἐπρόκειτο νά διαμορφωθῆ.

Ἐν τούτοις, ὑποστηρίζει ὁ Καθηγητής Mazower, ὁ πόλεμος μετέβαλε ὅλες τίς προοπτικές. Καί τοῦτο, διότι ἡ βαθμιαία ἀν καί ταχυτάτη κλιμάκωσις τῆς βίας ἔνεντι τῶν καταλαμβανομένων λαῶν μετέβαλε οὐσιωδῶς τά δεδομένα καί τίς δυνατότητες διατηρήσεως τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Γερμανίας. Ὑπογραμμίζεται ὅτι ὁ Χίτλερ δέν ἐπεδιώξε μετά τό 1933 καί τήν ἄνοδό του στήν ἐξουσία νά ἀνακτήση τήν ἀποκλεισθεῖσα αὐτοκρατορία τῆς Γερμανίας ὅπως αὐτή εἶχε ἀρχίσει νά διαμορφώνεται στήν Ἀφρική καί διεγράφετο πρός ὁλοποίηση στήν Μέση Ἀνατολή ἀλλά ἀπωλέσθη κατά τό 1918. Ὁ Χίτλερ δέν εἶχε σχεδιάσει τήν Αὐτοκρατορία του στίς λοιπές ἠπείρους. Εἶχε ἀποφασίσει νά ἀφήση οὐσιαστικῶς ἀλώβητη τήν ἀποικιακή αὐτοκρατορία τῆς Βρετανίας καί νά κινηθῆ πρός κυριαρχία τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, συνεχίζοντας τό ἀρχαῖο ἐπεκτατικό ἔργο τῶν Τευτόνων/Ἱπποτῶν. Στόχος του ἤταν ἡ ἐξουθένωσις τοῦ Σλαβικοῦ κόσμου, πού περιφρονοῦσε ἀλλά καί ἐφοβεῖτο σοβαρώτατα. Ἴσως εἶχε ἐνστερνισθῆ τήν σῆμη τοῦ Βρετανοῦ γεωγράφου Χάλφορντ Μάκιντερ πού εἶχε δηλώσει κατά τό 1904 ὅτι: «Ὅποιος ἐξουσιάζει τήν Ἀνατολική Εὐρώπη, διαφεντεύει τήν Κεντρική Ἐνδοχώρα. Ὅποιος ἐξουσιάζει τήν Κεντρική Ἐνδοχώρα, διαφεντεύει τό Παγκόσμιο Νησί. Καί ὅποιος ἐξουσιάζει τό Παγκόσμιο Νησί, διαφεντεύει τόν Κόσμο» (σελ. 3).

Ὁ Χίτλερ ἐσχεδίασε ἐξ ἀρχῆς τήν κατάσταση τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, πού οὔτως ἤ ἄλλως κατά τήν ἀντιληψή του κατοικεῖτο ἀπό «ἀπανθρώποις», Σλάβους καί ἄλλους λαούς. Τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἐδημιουργήθηκαν γιά τούς κατοίκους τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, κυρίως τούς Πολωνούς καί Πολωνοεβραίους, ἀλλά καί κάτοικους Ἑβραίους τῆς Γερμανίας. Ὅταν ἄρχισε ἡ κλιμάκωσις τοῦ πολέμου, μετά τό 1942, καί οἱ γερμανικές δυνάμεις κατηλώθηκαν ἐντός τοῦ σοβιετικοῦ ἐδάφους, τά στρατόπεδα ἐπολλαπλασιάσθηκαν καί ἄρχισε ἡ ἐφαρμογή τῆς «Τελικῆς Λύσεως». Ἡ κλιμάκωσις τῆς βίας δέν ἤταν προβλεπόμενη, ἀλλά ἀποτελοῦσε τήν ἀναγκαία συνέπεια τῆς πολεμικῆς συρράξεως.

Ὁ συγγραφεύς τονίζει ὅτι ὁ Χίτλερ ἐσχεδίασε τήν κατάκτηση τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μέ πρότυπο τήν ἀντίληψη πού εἶχε διαμορφώσει ὁ ἴδιος βασει ἀνεγνωσμάτων περί τῆς κατακτήσεως τῶν Ἰνδιῶν ὑπό τῆς Βρετανίας. Καί καθώς ἀκολουθοῦσε τό ἀγγλικό πρότυπο, ἐνῶ ταυτοχρόνως δέν ἀπελοῦσε τήν ἀποικιακή αὐτοκρατορία τῆς Βρετανίας, δέν κατέστη ποτέ δυνατόν νά κατανοηθῆ ὁ Χίτλερ γιατί ἡ Βρετανία δέν θέλησε νά συναγωνισθῆ μαζί του. Ἡ συνεργασία μεταξύ Βρετανίας καί ΕΣΣΔ ἐφάνη στόν Χίτλερ σχεδόν τερατώδης καί ὀπισοδήποτε ἀκατανόητη, καθώς τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἡ ἀντίληψις τῶν Ἀγγλων περί «ὑπεροχῆς τῆς λευκῆς φυλῆς», ὅπως ἔβλεπαν αὐτήν στίς Ἰνδίες ἔναντι καί αὐτῶν τῶν μαχαιρεγιάδων, δέν ἀπεῖχε οὐσιαστικῶς ἀπό τίς ἀντιλήψεις περί Γερμανῶν «ὑπερανθρώπων» καί περί τῆς ὑποστάσεως ὡς «ὑπανθρώπων» τῶν Ἰσραηλιτῶν, τῶν Σλάβων καί τῶν λαῶν τῶν λοιπῶν ἠθνῶν πού δέν ἀνήκαν στήν λευκή φυλή. Καί δέν κατενόησε ἐπίσης ποτέ πῶς ἐπήλθε ἡ ἥττα κατά τό 1945.

Τό βιβλίο εἶναι ἐκτενές, περισσοτέδαστο καί μετρωπαθές. Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νά ἐπανέλθη πάλιν καί πάλιν σε μερικά κεφάλαια καί σε κάποιες σελίδες γιά νά συλλογισθῆ τά προβλήματα τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τό τελευταίο κεφάλαιο περιλαμβάνει τίς αποτιμήσεις τῶν συνεπειῶν τοῦ Πολέμου καί τῆς ἥττας τῆς Γερμανίας τό 1945 ἐπί τῆς θέσεως τῆς Εὐρώπης στήν παγκόσμιο σκηνή. Ἡ ἥττα τοῦ 1945 ἤταν βαρύτερη ἀπό ἐκείνην τοῦ 1918. Διότι ὁ κόσμος τοῦ Μεταπολέμου ἐμοιράσθη πλέον μεταξύ ΗΠΑ καί Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, μέ τήν Εὐρώπη ὡς πεδίο συγκρούσεως μεταξύ των κατά τόν Ψυχρό Πόλεμο καί μετά ταῦτα.

Ὁ πάγκος τῶν νέων βιβλίων

Ἰδού λοιπόν ἐσηλθαμε πλέον στό Νέον Ἔτος, ἐπέρασε ἡ περίοδος τῶν Ἑορτῶν καί ὅλοι προσγειώνεται καί πάλιν στήν τρέχουσα πραγματικότητα. Τά ποικίλα προβλήματα, τά γενικά καί ἐκεῖνα πού ταλαντζοῦν ἕνα ἔκαστον ἐξ ἡμῶν, ἐπιστρέφουν ἐπιθετικά, ὅπως καί οἱ καθημερινές διαδηλώσεις στό κέντρο τῆς Ἀθήνας. Μόνη λύση γιά τήν ψυχική μας ὑγεία εἶναι ἡ διαμόρφωσις τρόπων φυγῆς, ἔστω καί ἄν δέν εἶναι εὔκολη ἡ αὐτουσία φυγή ἐκ τῆς πόλεως. Παραμένει ὅμως ἡ νοερή φυγή, πάντοτε τρόπος θαυμάσιος γιά νά ἀναμονή κανείς τά τρέχοντα ἔστω καί γιά λίγο. Καί ἀφοῦ στήν νοερή φυγή εἶναι φυσικά πάντοτε οἱ καλοί μας φίλοι, τά βιβλία.

–Χαρίλαος Πετέρας, 100 χρόνια Ἑλληνικῆς Ὑπερέτησς, 1908-2008 (ἐκδ. **Συλλογές-Ἀργύνης Βουιρνάς**, σελ. 566, εὐρώ 45). Γιά τήν νοερή φυγή, πού συνιστοῦμε, τό βιβλίο αὐτό πράγματι ἐνδεικνυται. Κοτιώδης ἔρευνα πολλῶν ἐτῶν ἔδωσε ἤδη τούς πλουσίους καρπούς της. Ὁ συγγραφεύς εἶναι ὁ γνωστός χειρουργός ὀγκολόγος, πού σέ σπιγμές ἀναπαύλας ἀσχολεῖται μέ τήν συλλογή ποικίλων στοιχείων πού ἐνημερώνουν γιά τούς τρόπους ἀναψυχῆς τῶν Ἀθηναίων. Ἔτσι πρό ὀλίγων ἐτῶν ἐξέδοσε τά βιβλία: **Τά Θέατρα τῶν Ἀθηνῶν καί ἡ ἱστορία τους, 1835-1920** (*Συλλογές 1997*) καί **Κινηματογράφοι τῶν Ἀθηνῶν, 1896-2006** (*Συλλογές, 2007*). Τώρα στό νέο καί πολυσέλιδο βιβλίο του προσεγγίζει ἕνα ἄλλο θέμα, ἀρκετά ἀηδονομημένο ἀπό τό κοινό καί τά θέατρα. Πρόκειται γιά τήν ὑπερφέτα, «εἶδος μικτῶν ἄλλα νόμιμον», πού συνδυάζει τό λυρικό θέατρο πρός τήν πρόζα. Ἐπαφρά πάντοτε σέ θέμα, ἡ ὑπερέτα ἐγνώριση μεγάλες δόξες στήν Εὐρώπη ἀπό τά μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μετά περιέπεσε σε λήθη, καί τήν ἀπόλυση πού προσφέρει στό κοινό ἀνέλαβαν νά δώσουν τά ἀμεριανικά «μιούζικαλ». Τό ἔδιος ὑπῆρξε ἐξαιρετικά δημοφιλές στήν χώρα μας ἀπό τῆς εἰσαγωγῆς του. Γνωστοί λυρικοί καλλιτέχνες δέν ἐδίσταζαν νά ἐμφανισθοῦν καί στήν ὑπερέτα ἐφ' ὅσον ἤταν δυνατόν νά ἀνταποκριθοῦν στίς πολλαπλές ἀπαιτήσεις τοῦ μουσικοῦ αὐτοῦ εἴδους, πού ἐπιβάλλει γνῶση κλασικοῦ τραγουδιοῦ, χοροῦ καί παραλλήλως ἰκανότητα ἠθοποιοῦ καί φωνή ἰσχυρή γιά τήν ἐκφώνηση τῶν διαλόγων. Τό βιβλίο τοῦ κ. Πετέρα δέν εἶναι αὐστηρή μελέτη ἐπί τοῦ θέματος, ἀλλά μιά συλλογή μαρτυριῶν γεμάτη ἀγάπη γιά τό ἀντικείμενο. Καταγράφει κατ' ἔτος τίς ὑπερέτες πού ἐπαίχθησαν στήν Ἀθήνα, ἀπό θιάσους ἐλευθέρου θεάτρου. Δέν περιλαμβάνει τά ἔργα πού παρουσιάσθηκαν ἀπό τήν Ἐθνική Λυρική Σκηνή κατά τό διάστημα τοῦ αἰῶνος πού ἐρευνᾶ, διότι ἐθεώρησε ὅτι ὑπάρχει πλήρης καί λεπτομερής καταγραφή σέ ἕτερο βιβλίο (Μ. Α. Ράπτη, *Ἐπίτομη Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Μελοδράματος καί τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς. 1888-1988*). Ὁ συγγραφεύς ἐπεσήμανε τά ἔργα πού ἐπαίχθηκαν ἀπό τίς ἐφημερίδες καί ἐπιδιώξε ἡ εὐχη καί τίς θεατρικές κριτικές πού εἶχαν δημοσιευθῆ τότε, ὥστε νά προσφέρη στόν σημερινό ἀναγνώστη τήν εἰκόνα τῆς θεατρικῆς ἐπιδόσεως τῆς ἐποχῆς. Τό βιβλίο προσφέρει ἐπίσης πληροφορίες γιά τούς διαιρόφους θιάσους, πολλοί τῶν ὁποίων εἶχαν ὡς μόνο στόχο τήν παρουσίαση ὑπερέτας, τόν χρόνο συγκροτήσεώς των καί τά μέλη των, τήν μουσική κατάρτιση των καί τίς παραστάσεις των. Βασικό στοιχεῖο τῆς γοητείας τοῦ βιβλίου εἶναι καί ἡ εἰκονογράφησίς του, μαρτυρία καί αὐτή μιᾶς ἐποχῆς, καθώς ἀποτελεῖται κυρίως ἀπό ἐξώφυλλα ἀπό παρτιτοῦρες τῶν πλέον γνωστῶν τραγουδιῶν κάθε ὑπερέτας, πού εἶχαν καταστῆ δημοφιλῆ καί συνεπῶς ἐξιστοῦντο ἀπό τό μουσικόφιλο κοινό. Πολλά τραγούδια ἀπό ὑπερέττες εἶχαν κυριολεκτικῶς μπεῖ στήν ζωή τῶν καθημερινῶν ἀνθρώπων καί ἐτραγουδοῦντο ἀπό ὅλες τίς κοινωνικές τάξεις. Ἡ μουσική τῶν ἔργων παρακολουθοῦσε τήν ἐποχή. Ἔτσι κατά τόν Μεσοπόλεμο εἰσήλθε στήν ὑπερέττα καί τό «φοξ τρότ», μέ ἀποτέλεσμα νά συνδυάζονται ποικίλα στοιχεῖα ἐπικαιρότητος σέ κάποια ἔργα. Θά ἀναφέρωμε ἐνδεικτικά ὅτι περί τά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1920 φαίνεται ὅτι ἔκαμε μεγάλη ἐπιτυχία σπό ἀθηναϊκό κοινό καί τό «φοξ τρότ Τουτανχαμών» ἀπό κάποια ὑπερέττα τῆς μόδας τότε! Πρόκειται γιά ἐξαιρετική ἀναφ